

Ruth Oren és Guy Raz *Kluger Zoltán*

A jisuv fényképésze

A „Kluger Zoltán, főfényképész, 1933–1958” című kiállítás ötven évet fog át azóta, hogy Kluger Zoltán az 1933-ban, Tel-Avivban alapított *The Orient Press Photo Company* ügynökség főfényképészeként abbahagyta a munkát.

Kluger Zoltán (1896–1977) Erec Israelben nemzedéke legnagyobb fényképészei közé tartozott. Képei majdnem minden lehetséges szögéből és helyről – a földön, a tengeren és a levegőből – dokumentálják a „készülő állam” és lakosai életét. Számos képe kitörölhetetlenül beivódott kollektív emlékezetünkbe, annak köszönhetően, hogy újra és újra fölbukkannak könyvek és folyóiratok illusztrációjaként, elérhető a nyilvános archívumokban, és a fotókra több mai művészeti és kritikai válasz született. Munkásságával – modern képnnyelvéből adódóan, amely a korszaknak olyannyira megfelelt –, úgy tűnik, alaposan megismerkedtünk. Tárgyunkkal összefüggésben és Kluger egyedi stílusát szem előtt tartva mindemellett mégis be kellett mutatni a fotóit. Munkásságának ez az első önálló kiállítása.

Kluger élettörténete tekervényes és összetett: 1896-ban született Magyarországon; az első világháború idején légi fotósként szolgált az Osztrák–Magyar Légierőnél; az 1920-as évek vége felé Berlinbe emigrált; ott számos jelentős publikáció sajtófotósaként dolgozott, és találkozott a fotográfia legfrissebb újításaival.

Berlinben megismerkedett Nachman Shifrinnel (1893–1984), aki újságíró és az európai zsidó közlemények szerkesztője volt, valamint az egyik legnagyobb berlini fotóügynökség tulajdonosa, amely a folyóiratok számára szolgáltatott fényképeket.

1933 októberében, amikor a nácik hatalomra kerülésével lehetetlenné vált, hogy zsidók a hirdetés és a fényképezés területén dolgozzanak, Kluger Palesztinába utazott, és úgy döntött, hogy itt marad. Ez év novemberében bevándorolt az országba Nachman Shifrin (aki nevét Ben-Haimra változtatta 1961-ben), miután elad-

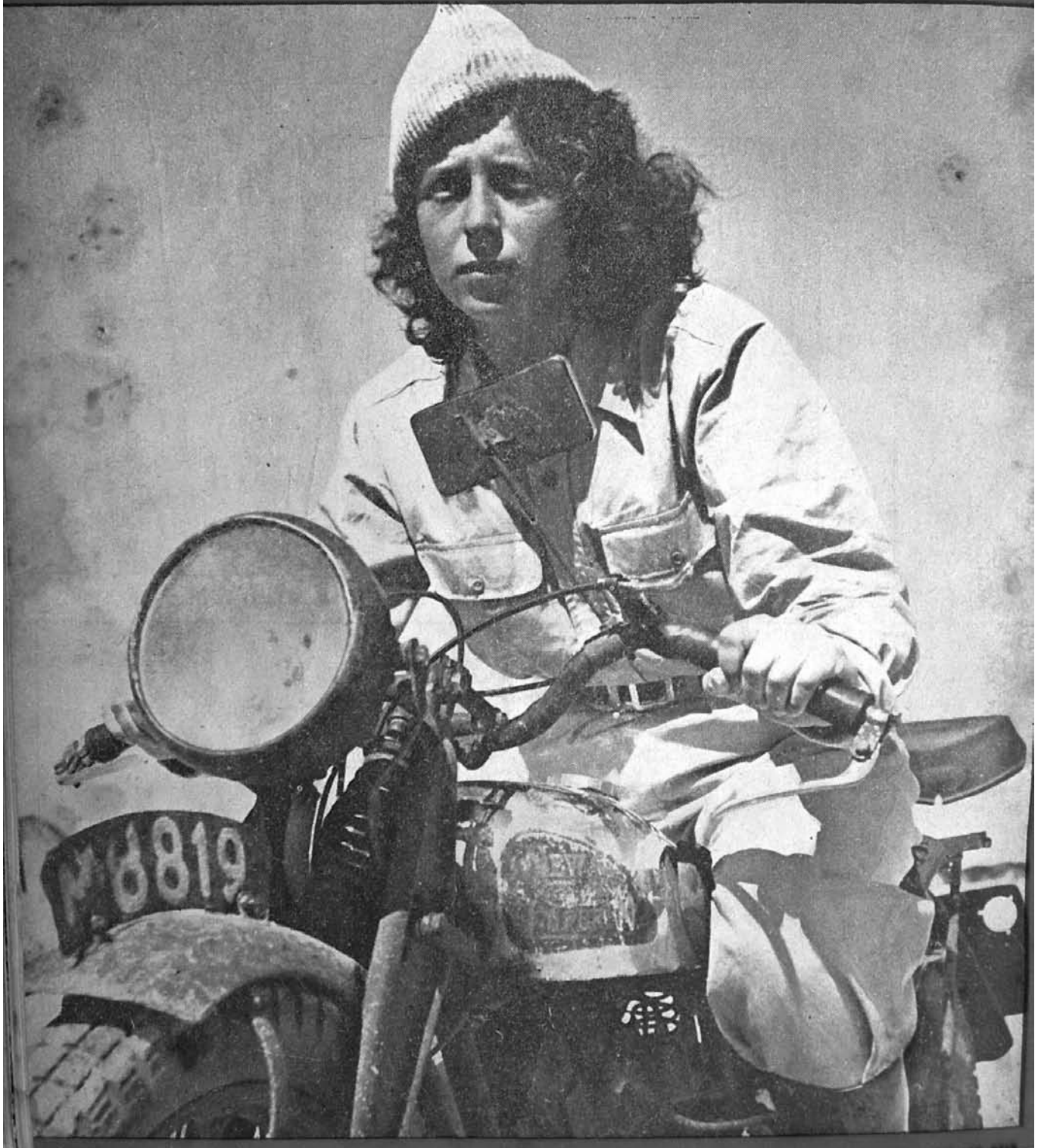
השבוע

צהר

שבועון עממי מצויר - לארץ ולגולה

23 (103) 3.6.1948

תל-אביב כיה באייר תשיח

ta berlini fotóügynökségét; következésképpen Tel-Avivban megalapította a *The Orient Press Photo Company*. Helyi fényképészkörökben az idő tájt egyedülállónak számított ez a vállalkozás, és ez szolgáltatta a két fő cionista szervezet – a *The Foundation Fund* (Keren Hayesod) és a *The Jewish National Fund* (Keren Kayemet L'Israel) – által fölhasznált fotók nagy részét.

Kluger munkakapcsolatot és barátságot alakított ki Shifrinnel. 1934 júliusában állandó lakhatást kapott az országban, és társult Shifrinnel: vezető fényképészként tevékenykedett a társaságban. Így vált azzá a főfényképésszé, aki az államalapítás idejéig dokumentálta a cionista letelepedést.

Az államiság első évtizedében fényképész munkája hanyatlani kezdett. Kluger 1958-ban, szakmai és személyes okokból, kivándorolt az Egyesült Államokba. New Yorkban nyitott egy

kis fényképészüzletet: fényképezőgépeket és filmeket árult, oktatta ügyfeleit a fotózásra, portrékat és esküvői képeket készített. Manhattanban halt meg, 1977-ben. Élettörténete részleteinek mélyreható kutatása ellenére élete bizonyos szakaszait homály fedi.

Kluger egy több mint ötvenezer negatívból álló gyűjteményt hagyott hátra, amelyet mára szétosztottak Izraelben a nagy nyilvános archívumok között – a dokumentumok a *Központi Cionista Levéltár* (Central Zionist Archives) *Keren Hayesod* gyűjteményébe, a *Keren Kayemet Archivumba*, a *Kormányzati Sajtóhivatalba* (Government Press Office), az *Izraeli Állami Levéltárba* (Israel State Archives) és az *Izraeli Védelmi Erők* (Israel Defense Forces) archívumába kerültek.

Ez a szétosztás a különféle intézmények között nem volt véletlenszerű, hanem inkább a *The Orient Press Photo Company* különböző szervezet-

hez és csoportokhoz fűződő viszonyából adódott. A társaság korai éveiben a Keren Hayesod és a Keren Kayemet megvásárolta azokat a fotókat, amelyeket megrendeltek ugyanúgy, mint a negatívokat. Amikor a társaság eredeti formájában megszűnt működni, a megmaradt negatívokat szétszították más archívumok között. 1965-ben Nachman Ben-Haim a *The Orient Press Photo Company*tól negyvenezer, még a tulajdonában lévő fotót ajánlott föl a *Kormányzati Sajtóhivatal*nak, egy, a *Miniszterelnöki Hivatalon* belüli egységnek. A gyűjteményt 1968-ban a *Miniszterelnöki Hivatal* végül is megvásárolta, és átengedte a *Kormányzati Sajtóhivatal*nak. David Eldan, a *Kormányzati Sajtóhivatal* akkori igazgatója Ben-Haimmal együtt a gyűjteményből kiválogatott és dokumentált négyezer képet szkennelésre és online elérhetővé a *Nemzeti Fotótár* (National Photographic Collection) részeként. A gyűjtemény más részei az *IDF Archívum*ba kerültek, de zöme az *Állami Levéltár*ban maradt, s ez a történeti gyűjtemény gerince. E gyűjtemény digitalizálása és dokumentálása jelenleg is tart.

Az ezekben a gyűjteményekben őrzött fényképekből álló kiállítás fejezeteket jelenít meg Erec Israel történelmi narratívájából, és rávilágít az adott időszakot jellemző, a fényképek hordozta vizuális tulajdonságokra. Megvizsgál-

ja a zsidó letelepedés nemzeti ügye életre hívásának korai éveiben központi jelentőségű témáit, és végigköveti Kluger munkásságának fejlődését. A kiállítás témái között szerepel a levegő és a légi közlekedés, a gazdálkodás és az ipar, a vidéki és városi település; rendezvények, a sport és tánc, a bevándorlás, a biztonság és védelem, 1948 eseményei és a zsidó–arab viszony.

Jóllehet Kluger Zoltán életrajzának adatai nem teljeseek, a kiállítás egy modern, kreatív fotós portréjával ajándékoz meg bennünket, aki érzékeny és ambiciózus, és akinek mindamellett kudarcok sorozata jellemezte az életét. Arról álmodozott, hogy azokhoz a fényképezéshöz hasonlóan, akikkel Izraelbe történt kivándorlása előtt Berlinben együtt dolgozott, és akik hírnevet szereztek a világsajtóban, neki is kijut a dicsőségből. Izraelbe költözése azonban kirekesztette a fotográfia nemzetközi arénájából. Ez a kiállítás és a hozzá kapcsolódó könyv arra törekszik, hogy megadja neki a vágyott elismerést.

ANGOLBÓL FORDÍTOTTA: HÁRS GYÖRGY PÉTER

A szerkesztő jegyzete: A *Múlt és Jövő* 1939. júliusi száma „Fotográfus a repülőn” címmel írt elismerő cikket Kluger Zoltán tevékenységéről, s a szám nagyrészt az ő légi fotóival illusztrálta.